

гнезде, но яиц еще не было. 9.06 гнездо оказалось брошенным и птицы больше в этом сезоне не предпринимали попыток размножаться. Следует отметить, что ранее на Причановском участке Барабинской лесостепи вяхирь исследователями не регистрировался (Юрлов, 1981).

Таким образом, встречи размножающейся пары вяхирей на одном из островов оз. Чаны в течение четырех лет и находка здесь жилого гнезда позволяет продвинуть ранее известную границу ареала вида в восточном направлении приблизительно на 280 км.

ЛИТЕРАТУРА

Гынгазов А.М., Миловидов С.П. (1977): Орнитофауна Западно-Сибирской равнины. Томск. 1-350.

Миловидов С.П., Москвитин С.С. (1973): Новые сведения по распространению птиц на юго-востоке Западно-Сибирской равнины. - *Вопр. ботаники, зоологии и почвоведения*. Томск. 63-70.

Степанян Л.С. (1990): Конспект орнитологической фауны СССР. М. 1-728.

Юрлов К.Т. (1981): Видовой состав и приуроченность к биотопам птиц в озерной лесостепи Барабинской низменности (Западная Сибирь). - *Экология и биocenотические связи перелетных птиц Западной Сибири*. Новосибирск. 5-29.

Россия (Russia),
630004, г. Новосибирск,
Вокзальная магистраль, 11,
Новосибирский областной
краеведческий музей.
Т.К. Джусупов.

ПРО ЦІКАВІ ВИПАДКИ ГНІЗДУВАННЯ ПТАХІВ. ПОВІДОМЛЕННЯ 2

І.В. Скільський, В.В. Бучко, І.С. Школьнік, Б.Й. Годованець

About interesting cases of bird nesting. Communication 2. - I.V. Skilsky, V.V. Buchko, I.S. Shkolny, B.I. Godovanets. - *Berkut*. 6 (1-2). 1997. - Data about 5 species collected in Chernivtsi and Ivano-Frankivsk regions in 1982-1997.

Key words: West Ukraine, breeding, nest.

Ми продовжуємо публікацію матеріалів про незвичайне гніздування птахів (див.: Скільський та ін., 1996). Дані зібрані за період з 1982 по 1997 роки в межах Чернівецької та Івано-Франківської областей. Розміри гнізд (діаметр — D, висота — H, діаметр лотка — d і глибина лотка — h) наведені в см, розміри яєць — у мм. Склад будівельного матеріалу визначали у % за об'ємом. Ми висловлюємо щире подяку І.Б. Термені за надання неопублікованих матеріалів, а також Л.В. Кучінік та І.І. Чорнею — за допомогу у проведенні досліджень.

Великий норець (*Podiceps cristatus*). 3.06. 1992 р. біля с. Кліводи́н Кіцманського району Чернівецької області на ставку в одному з гнізд виявлено кладку із 4 майже не насиджених яєць, одне з яких було яйцем-карликом. Його розміри: 44,4 x 32,7, розміри "нормальних" яєць: 55,2 x 37,7, 55,1 x 36,7 і 55,4 x 37,1 (в середньому — 55,2 x 37,2). Таким чином, довжина та максимальний діаметр карликового яйця були меншими від середніх значень аналогічних показників інших яєць кладки на 19,6 і 12,1 % відповідно. За даними О.М. Хохлова зі співавторами (1993), карликовість є нальбійш поширеною аномалією пташиних яєць. Хоча із проміряних нами майже 10 000 яєць близько 100 видів птахів подібне відхилення розмірів відмічено вперше.

Крижень (*Anas platyrhynchos*). Гніздиться, як правило, на землі і переважна більшість

гнізд добре приховані рельєфом поверхні ґрунту та рослинністю (Никифоров і др., 1989). 15.05.1995 р. в околицях с. Кліводи́н серед заболоченої ділянки, яка утворилася на місці випаленого раніше очерету скраю напівобезводненого ставу, знайдено заселене (6 слабо насиджених яєць) гніздо крижня. Нас здивувало його надзвичайно відкрите розташування — насиджуючу самку було видно за кілька десятків метрів (птах злетів, коли спостережники наблизилися на віддаль 5 м). Розміри гнізда: D = 45, H = 12, d = 19 і h = 10; будівельний матеріал — стебла трав'янистих рослин (80) і пух самки (20).

Рідко крижень може заселяти гнізда деяких видів птахів, збудованих ними високо на деревах. Хоча за десятиліття проведення орнітологічних досліджень, одному з авторів цих рядків подібне довелося спостерігати вперше. 3.05.1997 р. поблизу с. Меду́ха Галицького району Івано-Франківської області на березі ріборозплідного ставка у гнізді сірої ворони (*Corvus cornix*) виявлено кладку крижня із 8 яєць. Будівля знаходилася у розгалуженні верхівкових гілок тополі на висоті 16 м від землі (висота дерева — 33 м). У лотку було порівняно небагато пір'я і пуху самки — 3 % від об'єму сумарної кількості інших характерних будівельних компонентів воронячого гнізда. Його розміри: D = 43, H = 37, d = 18 і h = 12. Насиджуюча самка злетіла, коли спостережник піднявся по дереву до самого гнізда.

Ще один, на наш погляд, цікавий випадок гніздування крижня — самка оселилася у напівзруйнованому гнізді сороки (*Pica pica*), яке раніше впало на землю (1.04.1990 р., правий берег р. Рокитна із заростями кущів верби та деревами білої тополі, околиці с. Рокитне Новоселицького району Чернівецької області). Розміри гнізда: $D = 21$, $H = 3$, $d = 16$ і $h = 11$; будівельний матеріал — сухе листя деревної та трав'янистої рослинності, пух і пір'я птаха, а також з одного боку у стінки гнізда були "вплетені" гілки з будівлі сороки. Кладка налічувала 10 слабо насиджених яєць. Самка злетіла з гнізда, коли спостережник наблизився на віддаль 2 м.

Звичайна зозуля (*Cuculus canorus*). Як правило, підкидає яйця у гнізда дрібних співочих птахів, будівлі яких розташовані відкрито, тому наведений нижче випадок "гніздування" вида-паразита є не зовсім звичайним. У 1982 р. в с. Трач Косівського району Івано-Франківської області самкою зозулі було відкладене яйце у гніздо чорної горихвістки (*Phoenicurus ochruros*), яке знаходилося під стріхою стайні. Доступ до внутрішньої частини гнізда був обмежений і тому залишається загадковим, як туди міг проникнути такий порівняно великий птах. Єдиний спосіб підкинути яйце в даному випадку — принести його у дзьобі. 26.07 у гнізді горихвісток виявлене 10-денне пташеня зозулі, яке 2.08 вже майже оперилося. 6.08 пташеня, літаючи ще надто погано, покинуло гніздо і подальша його доля залишилася невідомою.

Вухата сова (*Asio otus*). У регіоні Українських Карпат заселяє, переважно, будівлі вороних птахів. У гніздовий період 1994 р. поблизу с. Репужинці Заставнівського району Чернівецької області на острові р. Дністер виявлено кладку вухатої сови із 6 яєць, яку насиджувала самка, в ямці на землі серед заростей трав'янистих рослин і кущів (І.Б. Термена, особ. повід.).

Співочий дрізд (*Turdus philomelos*). Гнізда будує, як правило, на деревах, іноді — на кущах. Хоча рідко може гніздитися і в нехарактерних місцях.

12.05.1994 р. в лісосмузі (переважають вільха, верба, бузина) поблизу с. Остриця Герцаївського району Чернівецької області знайдене свіжозбудоване гніздо всередині купи хмизу на висоті 0,4 м від землі. Його розміри: $D = 13$, $H = 10,5$, $d = 9$ і $h = 6$; будівельний матеріал — стебла трав'янистих рослин (80), гілки (10) і деревна труха (10).

14.06.1997 р. в межах м. Чернівці на правому березі р. Прут (віддаль до води — 20 м) серед розріджених дерев верби виявлено минулорічне гніздо співочого дрозда всередині напіврозваленного будинку. Воно знаходилося на виступі стіни на висоті 2 м від землі; віддаль до

стелі — 20 см. Розміри гнізда: $D = 21 \times 16$, $H = 10$, $d = 11$ і $h = 8$; будівельний матеріал — стебла трав'янистих рослин (40), мох (25), деревна труха (15), листя (10) і мотузка (10).

У межах Західної України відомі надзвичайно рідкісні випадки гніздування виду на землі та в ніші будівлі (Бокотей, 1991).

Характерною ознакою гнізд співочого дрозда є наявність деревної трухи. Цей компонент буває присутнім практично в усіх будівлях. Хоча є й винятки з цього правила. Так, 16.05.1995 р. в Чернівцях у ботанічному саду місцевого університету виявлено два гнізда без деревної трухи. Розміри одного з них: $D = 15$, $H = 13$, $d = 8$ і $h = 7$, будівельний матеріал — стебла трав'янистих рослин (65), гілки (20), мох (10) і листя (5); іншого: $D = 17$, $H = 16$, $d = 8,5$ і $h = 7$, будівельний матеріал — гілки (40), стебла трав'янистих рослин (40) і листя (20). Якщо в першому випадку гніздо було вже повністю заселене — кладка налічувала 5 свіжих яєць, то у другому — свіжозбудоване і птахи, можливо, на момент обстеження, ще не встигли викласти лоток трухою.

8.05.1996 р. поблизу с. Ванчиківці Новоселицького району в межах острівного лісу серед молодих насаджень клена і ялини знайдено заселене (кладка з 4 свіжих яєць) гніздо співочого дрозда, збудоване лише зі стебел трав'янистих рослин. Його розміри: $D = 18$, $H = 11$, $d = 10$ і $h = 7,5$.

28.06.1996 р. в листяному лісі (переважають граб і дуб) біля с. Зелена Липа Хотинського району Чернівецької області виявлене раніше заселене (кладка налічувала 2 яйця і була недавно кимось знищена) гніздо, в якому лише 20 % площі лотка було вимазано трухою. Загалом склад будівельного матеріалу такий: стебла трав'янистих рослин (90), гілки (7) і деревна труха (3); розміри гнізда: $D = 13 \times 14,5$, $H = 9,5$, $d = 7,5$ і $h = 7$.

ЛІТЕРАТУРА

- Бокотей А.А. (1991): К биологии певчего дрозда на Западной Украине. - Мат-лы 10-й Всес. орнитол. конфер. Минск: Наука і техніка. 2 (1): 67-68.
- Никифоров М.Е., Яминский Б.В., Шкляров Л.П. (1989): Птицы Белоруссии (справочник-определитель гнезд и яиц). - Минск: Вышэйшая школа. 1-480.
- Скільський І.В., Бучко В.В., Шкільський І.С. (1996): Про цікаві випадки гніздування птахів. Повідомлення 1. - Беркут. 5 (2): 207-208.
- Хохлов А.Н., Заболотный Н.Л., Харченко Л.П. (1993): Об аномальных яйцах птиц Предкавказья. - Современ. проблемы орнитологии (Мат-лы I Междунар. совещ., 14-18 сентября 1993 г.). Липецк. 126-127.

Україна (Ukraine),
274001, м. Чернівці,
вул. Буковинська, 9, кв. 4.
І.В. Скільський.